

УДК : 351.9:351.823.1:061.2

Куницький В.В., Генеральний директор виконавчої дирекції АФЗУ,
аспірант НАДУ, м. Київ**Куницька-Іляш М.В.**, к.е.н., асистент**Бричка Б.Б.**, асистент[©]*Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій
ім. С.З.Гжицького*

РОЗВИТОК АПК В СУЧАСНИХ УМОВАХ: ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Визначено роль держави у здійсненні аграрної реформи. Узагальнено теоретичні засади ефективності державного управління аграрною галуззю економіки, що передбачає розробку органами влади довгострокових цілей, політики, установок, орієнтирів, напрямків діяльності. Проаналізовано стратегічні чинники внутрішнього та зовнішнього середовища. Надано економічну оцінку розвитку аграрної галузі та розглянуто прорахунки і недоліки уряду у здійсненні аграрних реформувальних заходів. Обґрунтовано стратегію трансформації організаційно-правових форм господарювання. Визначено напрямки вдосконалення державного регулювання АПК.

Ключові слова: стратегічні чинники розвитку АПК, новітня аграрна політика, ефективність державного управління галуззю АПК, державні програми розвитку сільських територій.

Постановка проблеми. Розвиток аграрного сектору економіки сьогодні спроможний здійснити потужний стабілізуючий вплив на економіку України загалом, зміцнити перспективи розвитку конкурентоспроможного аграрного виробництва нашої держави серед країн ЄС, і в комплексному поєднанні з розбудовою сприятливих умов для розвитку сільських територій, зробити аграрну галузь національним пріоритетом. Однак, розмірковуючи про основні принципи та зміст сучасної державної аграрної політики, необхідно враховувати систему базових соціально-економічних цінностей, які мають бути покладені в їх основу.

Що ж стосується самого поняття «економічних цінностей новітньої аграрної політики», то необхідно розуміти, що визначальними тут вважаються засади гарантування продовольчої безпеки країни, сталий розвиток сільського господарства, виведення його на конкуренто-спроможний рівень в умовах глобалізації світових загальноекономічних і агропродовольчих процесів.

Аналізуючи наукові праці економістів-аграрників І.Ф. Баланюка, М.Я. Дем'яненка, В.Г. Галанця, С.М. Кваші, І.Г. Костирка, М.І. Кропивка, Ю.М. Лупенка, І.І. Лукінова, О.М. Онищенко, П.Т. Саблука, В.В. Юрчишина, Л.О. Шепотько та багатьох інших, в яких йдеться про необхідність розробки і реалізації новітньої аграрної політики України, пересвідчуємося, що державі

потрібна стратегія розвитку села, де актуальним постає завдання комплексного підходу до розвитку сільських територій, при якому в центрі уваги має бути людина, що живе в сільській місцевості. Основою аграрної політики повинен стати єдиний суспільний інтерес держави та безпосередньо села і селян.

Мета статті. Провести аналіз сучасного стану сільського господарства в контексті ефективності державного управління галуззю АПК та розкрити механізми формування нової державної аграрної політики в Україні.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні уряд України взяв курс на вироблення та прийняття нової економічної програми «Стратегії розвитку аграрного сектора економіки України (на період до 2020 року)».

Головним ідеологічним стрижнем Стратегії є місія аграрного сектора, яка полягає у стабільному забезпеченні населення країни якісним, безпечним, доступним продовольством, соціальних та екологічних інтересів суспільства а також активній участі нашої держави у світовому аграрному ринку.

За прогнозами уряду України, реалізація Стратегії дасть змогу забезпечити:

- потреби суспільства у сільськогосподарській продукції та продовольстві, а переробну і харчову промисловості сільськогосподарською сировиною;

- підвищення доходності виробників сільськогосподарської продукції та її конкурентоспроможності, запровадження високопродуктивних ресурсозберігаючих технологій виробництва сільськогосподарської продукції;

- провідні позиції сільського господарства України в постачанні продукції на міжнародний ринок при оптимальному забезпеченні потреб внутрішнього ринку;

- підвищення заробітної плати працівників сільського господарства та рівня життя сільського населення;

- збільшення обсягу надходжень до бюджетів усіх рівнів;

- збільшення обсягу видатків на соціальну розбудову села.

Ідеологія зазначеної вище стратегії вже дала свої результати. Обсяги випуску промислової продукції галузі у січні-квітень 2013 р. порівняно з січнем-квітнем 2012 р. збільшились на 2,5%, у т.ч. на підприємствах молочної промисловості – на 7,4%, м'ясної – на 7,3%, з перероблення та консервування овочів та фруктів – на 5,9%, олії та жирів – на 4,4%. Виробництво сільськогосподарської продукції в усіх категоріях господарств за січень-квітень 2013 р. зросло на 5,1% порівняно з відповідним періодом попереднього року, у тому числі в сільськогосподарських підприємствах – на 9,7%, у господарствах населення – на 1,3%.

За січень-квітень 2013 р. порівняно з січнем-квітнем 2012 р. в усіх категоріях господарств обсяги виробництва м'яса (реалізація худоби та птиці на забій у живій вазі) збільшились на 7,3%, яєць – на 4,0%, молока – на 0,9%.

Загальний обсяг реалізації сільськогосподарської продукції, виробленої аграрними підприємствами, за січень-квітень 2013 р. порівняно з відповідним періодом 2012 р. зменшився на 11%, у тому числі продукції рослинництва – на 21%, а обсяг продукції тваринництва збільшився на 8%.

Середні ціни продажу аграрної продукції сільгосппідприємствами за січень-квітень 2013 р. порівняно з відповідним періодом 2012 р. зросли на 4%, у т.ч. продукції рослинництва - на 19%, однак тваринництва знизилися на 5% [1].

Починаючи з осені 2012 року сільгоспвиробники змогли мінімізувати збитки від несприятливих погодних умов за рахунок державної дотації у розмірі 50% від вартості сільськогосподарської рослинницької продукції на випадок її загибелі.

Вперше в історії незалежної України з метою захисту майнових інтересів сільськогосподарських товаровиробників та забезпечення стабільності виробництва в сільському господарстві, прийнято Закон України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою».

З метою реалізації положень прийнятого Закону, постановою Кабінету Міністрів України від 15 серпня поточного року № 813 затверджено Порядок та умови надання сільськогосподарським товаровиробникам державної підтримки у страхуванні сільськогосподарських культур шляхом здешевлення страхових платежів (премій), яким передбачається:

- надання сільгосптоваровиробникам з державного бюджету субсидій у формі компенсації до 50 % вартості страхового платежу;
- здійснення субсидування страхування перезимівлі озимої пшениці;
- використання стандартних страхових продуктів при страхуванні сільськогосподарських культур за державної підтримки;
- пропорційність розподілу бюджетних коштів;
- створення регіональних комісій з метою визначення переліку страхувальників, які мають право на отримання державної підтримки;
- створення комісії Мінагрополітики для надання фінансової підтримки з державного бюджету.

Середній стандартний страховий тариф – 65 грн/га, розрахований, виходячи із середньої вартості витрат – 1250 грн/га, страховому покритті на рівні 80 % витрат або 1000 грн/га та з урахуванням природно-кліматичних зон, в яких розташовані землі сільськогосподарського призначення, що підлягають страхуванню [2].

За останні роки, в результаті частотої зміни урядів і Верховної Ради України, мало місце несвоєчасне прийняття законодавчих актів з розвитку аграрного сектора країни, і Укази Президента України до деякої міри стабілізували аграрні перетворення, сприяли формуванню приватної власності на землю і майно, що забезпечило відповідне нарощування виробництва сільськогосподарської продукції. Однак, на думку науковців-аграрників, сьогодні в Україні необхідно змінити співвідношення кількості відповідних Законів України і Указів Президента щодо аграрної політики на користь парламенту. Верховна Рада України має визначити основи, пріоритети державної аграрної політики, формувати відповідну законодавчу базу і здійснювати парламентський контроль за її втіленням. В свою чергу Кабінет Міністрів України покликаний організувати вироблення на основі чинної законодавчої бази основних напрямів аграрної політики, експертним шляхом за

участю громадськості оцінювати ці розробки, передавати проекти Верховній Раді України, здійснювати в наступному узгоджену політичну лінію і нести відповідальність за одержання передбачених нею результатів. При такій постановці питання, «в країні діятиме не державна аграрна політика, а збалансована аграрна політика Уряду» [3, с.70], зросте відповідальність чиновників за її реалізацію.

Відродно, що за період незалежності в Україні нагромаджено значний вітчизняний досвід реформування земельних і аграрних відносин, а реформа дала реальні економічні і соціальні результати. В державі напрацьовано ряд законів, законодавчих актів і загальнодержавних програм розвитку українського села і аграрного виробництва. Зокрема, у прийнятому в 2005 р. Законі України «Про основні засади аграрної політики до 2015 року» [4] вперше концептуально визначено стратегічну мету і ключові завдання державної аграрної політики, механізми і напрями її втілення у життя. Особливу увагу в Законі приділено вирішенню соціальних проблем українського села, передбачалося здійснити заходи з подолання проблем розвитку сільських територій, окреслено найголовніші завдання політики сільського розвитку.

У новій Загальнодержавній цільовій програмі розвитку українського села на період до 2015 р., затвердженій Постановою Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2007 р., дано оцінку сучасного стану розвитку аграрного сектора економіки, його зростаючої ролі і значення у нарощуванні виробництва сільськогосподарської продукції, забезпеченні продовольчої безпеки країни, створенні фонду споживання населення. У Програмі винятково важливе значення приділено фінансовому забезпеченню і її практичному втіленню, вкотре наголошено на важливості державної підтримки аграрного виробництва.

Безумовно, на даному етапі розвитку сільського господарства України особливою є роль держави у розвитку агропромислового комплексу країни. В сучасних економічних умовах, у світовій практиці аграрного господарювання використовуються переваги ринкової теорії управління, яка ґрунтується на принципах виваженого лібералізму. Наукові дослідження, щодо прискореного виходу аграрного сектора України із кризи, на етапі переходу до ринкової економіки, підтверджують пріоритетне значення державного регулювання економіки з оптимальним поєднанням з ринковими регуляторами.

У виборі напрямів державного впливу на розвиток аграрного виробництва слід враховувати історично визначені періоди розвитку агропродовольчої ситуації, коли в країні: існує дефіцит сільськогосподарської продукції; попит на неї і пропозиція відносно збалансовані; пропозиція сільськогосподарської продукції перевищує попит на неї.

Як вважають окремі науковці, оскільки «...в Україні склалася ситуація дефіциту сільськогосподарської продукції, враховуючи ресурсний потенціал, в найближчому майбутньому роль держави і її органів повинна бути особливо активною і спрямованою на стимулювання виробництва і збільшення пропозиції товарної продукції» [5, с. 290]. Нині ж державна підтримка сільськогосподарських виробників України перебуває у стані ринкової трансформації і відповідно має свої позитивні і негативні сторони.

Основними інструментами державної підтримки виступають безвідсоткові бюджетні кредити аграрним виробникам, звільнення від оподаткування, списання і реструктуризація боргів, часткова компенсація витрат на придбання сільськогосподарської техніки і обладнання.

Однак, система державної підтримки та регулювання сільського господарства в Україні деформована і відстає від цивілізаційного розвитку й від європейських стандартів. З переходом до ринку відбулося значне скорочення державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників, яка у 1986-1988 роках становила 78 % валового доходу галузі й була вдвічі вищою, ніж у країнах Європи (37 %). У 2001-2003 роках державна підтримка галузі скоротилася до нуля, а в країнах Європи збереглася на рівні 32 %. На фоні зменшення загальної суми аграрних видатків у бюджеті 2013 року, на фінансування заходів у агропромисловому секторі із загального фонду держбюджету передбачено лише - 91,8 млн. грн., що майже у 12 разів менше, ніж у 2012 р., коли сума фінансової допомоги закладалася на рівні 1,2 млрд. грн.

Прикро також те, що держава фактично недофінансовує заплановані видатки на заходи фінансової підтримки аграріїв із загального фонду держбюджету, навіть у тих мізерних обсягах, що плануються.

Так, із передбачених бюджетом на 2012 рік 1,2 млрд. грн. реально розподіленими станом на кінець грудня 2012 року були усього 421,3 млн. грн., у тому числі 152,5 млн. грн. прийшлося на часткове відшкодування вартості будівництва та реконструкції тваринницьких ферм і комплексів, 90 млн. грн. - на фінансову підтримку із здешевлення кредитів та 100 млн. грн. становила бюджетна тваринницька дотація та державна підтримка виробництва продукції рослинництва [6].

Із детального аналізу Державного бюджету на 2013 рік впливають значні скорочення фінансування інших програм в аграрному секторі в порівнянні з бюджетом на 2012 рік, який і так був досить жорстким в цьому плані. Так, згідно додатку № 3 бюджету на 2013 рік, передбачається значне зменшення видатків по статті «Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі» - 96,8 млн. грн. проти 827 млн. грн. у 2012 році. Передбачається виділити 650 млн. грн. зі спеціального фонду на державну підтримку галузі тваринництва (проти 732 млн. у 2012 році).

Зменшиться фінансування досліджень, прикладних наукових та науково-технічних розробок, виконання робіт за державними цільовими програмами і державним замовленням - до 117,5 млн. грн. проти 166 млн. грн. у 2012 році.

На фінансову підтримку заходів в агропромисловому комплексі на умовах фінансового лізингу буде виділено 8,8 млн. грн. проти 30 млн. у 2012-му. У той же час, бюджет 2013 року містить витрати на збільшення статутного капіталу НАК «Украгролізинг» для закупівлі технічних засобів для агропромислового комплексу з подальшою передачею їх на умовах фінансового лізингу - 100 млн. грн. з загального фонду і 58 млн. - зі спеціального (по цій статті у 2012 було передбачено 80 млн. грн. лише зі спеціального фонду).

З видатків Мінагрополітики зникла програма «Державна підтримка розвитку хмелярства, закладення молодих садів, виноградників та ягідників і

нагляд за ними», на яку у 2012 році у спецфонді було передбачено 1075 млн.грн. Згідно закону про Держбюджет на 2013 рік 1,5% збору на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства має зараховуватися до загального фонду Державного бюджету. Як повідомив у ЗМІ Міністр аграрної політики і продовольства України М. Присяжнюк, фінансування галузі буде проводитися за рахунок залишків, які не були використані у 2012 році (біля 500-600 млн.грн.) [7].

Таким чином, зменшення бюджетних видатків у розпорядженні Мінагрополітики на 100 млн грн означає, що реальне фінансування сектору зменшується в той час, коли загальні витрати держбюджету зросли майже на 15%. Більш суттєвим є падіння частки видатків розвитку в загальних витратах. У 2013 році на фінансування видатків розвитку передбачено 1,4 млрд. гривень, що дорівнює лише 17% від «аграрного бюджету» країни, тоді коли у 2012 році ці видатки склали 43% [8].

Отже виходячи з наведеного вище, можна зробити висновок, що Державний бюджет 2013 року для аграріїв є дуже жорстким, і що підтримка сільськогосподарського сектору в поточному році буде формальною.

За прогнозами економістів-аналітиків у першому півріччі 2013 року витрати Державного бюджету України на підтримку аграрного сектора становитимуть 3-5 % бюджетних видатків. Разом з тим, бюджетна підтримка практично повністю нівелюється існуючим диспаритетом цін. На 100 грн. бюджетних виплат припадає в кращому випадку 100 грн цінних витрат. В ЄС, навпаки, на 100 євро бюджетних виплат фермерам припадає 130 євро цінної підтримки [9].

Крім того, довгий час в Україні існує практика, що державна підтримка цін і виробництва надається сільськогосподарським підприємствам, в яких виробляють лише 40,7 % валової продукції галузі і зайнято менше третини працездатних сільських жителів [7]. Селянські та переважна більшість фермерських господарств такої підтримки практично не одержують. Тому постає питання вдосконалення цінової політики, яка б відновила паритетність і забезпечила позитивну цінову підтримку сільськогосподарських виробників.

Констатуючи необхідність і важливість уваги держави до розвитку агропромислового комплексу, слід зазначити, що понад 30 % населення проживає у сільській місцевості та кожен третій має аграрну професію, чверть валового продукту виробляється в АПК. Важливим соціальним фактором є і те, що 2/3 сільськогосподарської продукції (а трудомісткої тваринницької і овочевої – значно більше) країни виробляють селянські господарства населення.

Отже, вектор державної підтримки дрібних товаровиробників та виробників середньої ланки, як однієї з складових новітньої аграрної політики, має бути змінений з орієнтацією на підтримку фермерських господарств та селянських господарств населення, розвиток сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, системи дорадництва. Прикладом цього є практика аграрного господарювання останніх років, зокрема в країнах ЄС, яка засвідчує нову тенденцію зменшення загального обсягу економічної

підтримки сільського господарства. Починаючи з 1962 року, коли була розроблена Єдина сільськогосподарська політика (ЄСП) країн Європейської співдружності, фермери отримують прямі виплати із бюджету ЄС на підтримку ринкових цін, виплати залежно від обсягу виробництва сільськогосподарської продукції, розміру посівних площ, кількості поголів'я тварин, цільового використання субсидій. Завдяки реалізації вищевикладених заходів продовольча програма в країнах ЄС була успішно виконана, зросли забезпечення європейських громадян продуктами харчування за доступними цінами та рівень життя сільських товаровиробників.

Отже, при формуванні нової аграрної політики слід врахувати досвід країн ЄС, трансформаційні процеси у вітчизняному аграрному секторі. Разом з тим вона повинна мати зовнішньополітичне, інтеграційне спрямування, зумовлене вступом України до СОТ і підготовкою до вступу в ЄС. До того ж, в процесі формування і реалізації нової аграрної політики України слід врахувати особливості, принципи і негативні тенденції дії по відношенню до країн, які готуються стати членами Європейської спільноти, нинішньої Спільної аграрної політики ЄС (САП ЄС), яка є самостійною складовою економічної політики Євросоюзу.

Нинішня Спільна аграрна політика ЄС базується на розробленій Єдиній сільськогосподарській політиці (ЄСП) країн Європейської спільноти (1967 р.), яка зазнала кількох етапів реформування. Остання включала у себе заходи, спрямовані на всебічну підтримку фермерських господарств країн членів ЄС, з метою достатнього забезпечення європейських громадян продуктами харчування за доступними цінами і достойного життя сільських товаровиробників. У програмному документі були передбачені різні компенсаційні пільги, а прямі виплати фермерам із бюджету ЄС здійснювалися за наступними напрямками: підтримка ринкових цін; виплати залежно від обсягу виробництва сільськогосподарської продукції, розміру посівних площ, кількості поголів'я тварин; цільового використання субсидій.

Слід зазначити, що завдяки продуманій, економічно виправданій підтримці сільського господарства продовольча програма в країнах ЄС була виконана: значно зміцніла матеріально-технічна база фермерських господарств, продуктивність сільськогосподарського виробництва. І уже у вісімдесятих роках минулого століття в країнах ЄС виникла проблема перевиробництва сільсько-господарської продукції. Постала проблема обмеження обсягів виробництва продукції (в основному економічними методами), підвищення її якості, посилення уваги до охорони навколишнього середовища, підвищення ролі ринкових механізмів у системі ціноутворення, спрямування коштів на реконструкцію фермерських господарств, екологію [10].

Отже, оцінюючи історичні етапи формування сучасної спільної аграрної політики ЄС, слід акцентувати особливу увагу на існуючій чіткій закономірності у регулюванні величини економічної підтримки виробництва сільськогосподарської продукції фермерами країн європейської спільноти: зменшення такої підтримки здійснювалося відповідно до зростання

продуктивності сільського господарства, нарощування його матеріально-технічної та економічної могутності [3, с. 94].

Напрями аграрної політики кожної країни, що входить до складу ЄС, формуються згідно основних орієнтирів діяльності і цілей Спільної аграрної політики (САП) країн-членів Спільноти, які викладені в ст. 33 Договору про створення Європейського Союзу: підвищення продуктивності сільського господарства шляхом сприяння науково-технічному прогресу, раціоналізації сільськогосподарського виробництва та оптимального використання факторів виробництва, особливо робочої сили; збільшення доходів селян, перш за все за рахунок підвищення доходів сільськогосподарських товаровиробників, забезпечивши їм життєвий рівень міського населення; стабілізації ринків; забезпечення продовольчої безпеки; постачання населенню аграрних продуктів за прийнятними цінами.

Нині в Україні напрацьовано ряд законодавчих і нормативних актів щодо розвитку аграрної сфери, в тому числі і в контексті вступу в Світову Організацію Торгівлі (СОТ). Ще більше законодавчих актів слід розробити у підготовчий період до вступу в Європейський Союз (ЄС) у зв'язку з необхідністю адаптації до вимог Спільної аграрної політики.

Разом з тим, підсумовуючи дію розроблених і прийнятих Законів, законодавчо-правових актів, програм з розвитку агропромислового комплексу, необхідно зазначити, що окремі проекти законів, програм, інших нормативних актів так і залишилися проектами, а прийняті реальні перспективні програми були відмінені урядом. У даному випадку маємо на увазі «Державну цільову економічну програму підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на період до 2015 року», затверджену постановою КМУ від 03.06.2009 року № 557. Метою Програми було удосконалення правових, соціально-економічних та організаційних умов для створення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, формування їх інфраструктури, зняття перешкод на шляху до організованого аграрного ринку особистим селянським, фермерським господарствам та фізичним особам - сільськогосподарським товаровиробникам, підвищення рівня добробуту і зайнятості сільського населення.

Разом з тим, програмою було запропоновано шляхи і способи розв'язання проблем розвитку фермерських та особистих селянських господарств, що полягали у наступному:

- удосконалення нормативно-правової бази, що регламентує діяльність сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів;
- надання організаційної підтримки створенню сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів;
- поліпшення матеріально-технічної бази сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.

Програма повинна була виконуватися трьома етапами.

Перший етап (2009 рік) - розроблення та прийняття нормативно-правових актів, створення в кожній області п'яти - шести показових

сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, організація та проведення моніторингу за виконанням заходів Програми.

Другий етап (2010-2011 роки) - удосконалення механізму державної підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів та створення до 2,5 тис. таких кооперативів.

Третій етап (2012-2015 роки) - забезпечення виконання заходів, визначених Програмою, у повному обсязі.

Виконання заходів Програми повинно було сприяти інтеграції України до аграрного простору Європейського союзу, а саме - розбудові інфраструктури кооперативного сегмента аграрного ринку, розвитку сільської місцевості, розширенню сфери зайнятості сільського населення та підвищенню рівня його добробуту.

Ресурси, передбачені Програмою, мали би бути спрямовано на підтримку діючих та створення нових молочарських, м'ясопереробних, плодоовочевих, багатофункціональних і зернових кооперативів, кооперативів з обробітку землі та збирання врожаю сільськогосподарських культур.

Фінансування Програми мало би здійснюватися за рахунок коштів державного бюджету в межах бюджетних призначень, передбачених на відповідний рік, коштів особистих селянських і фермерських господарств та фізичних осіб - сільськогосподарських товаровиробників, залучених інвестицій та інших передбачених законодавством джерел.

Орієнтовний обсяг коштів державного бюджету, необхідний для виконання Програми, становив 6489 млн. гривень. Обсяг фінансування Програми визначається щороку з урахуванням наявних фінансових ресурсів, що спрямовуються на державну підтримку підприємств аграрного сектору економіки.

Економічні показники програми виглядали наступним чином:

Таблиця 1

Джерела фінансування	Обсяг фінансування	У тому числі за роками						
		2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Державний бюджет	6489	90	632,7	1630,5	1300,9	1116,2	977,3	741,4
Інші джерела	720	9	70,3	181,2	144,5	124	108,6	82,4
Усього	7209	99	703	1811,7	1445,4	1240,2	1085,9	823,8

Очікувані результати виконання Державної цільової економічної програми підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на період до 2015 року

Таблиця 2

Найменування завдання	Найменування показників виконання завдання	Одиниця виміру	Значення показників			
			усього	у тому числі за роками		
			2009	2010	2011-2015	
1. Збільшення кількості суб'єктів ринкової інфраструктури на кооперативних засадах за безпосередньою участю сільськогосподарських товаровиробників	кількість створених сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів	тис.	10,5	0,1	1	9,4
2. Зростання обсягу послуг, що надаються сільськогосподарським товаровиробникам, порівняно з 2008 роком	обсяг послуг	млн. гривень	2250	27,4	225	1997,6
3. Зростання обсягу надходжень до зведеного бюджету України від сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) сільськогосподарськими обслуговуючими кооперативами	сума надходжень від сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) до зведеного бюджету України	-"-	523,2	21	49,8	452,4

4. Збільшення кількості робочих місць у сільській місцевості	кількість робочих місць	тис.	107,5	1,3	10,2	96
5. Підвищення рівня доходів членів сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів	фонд заробітної плати сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів	млн. гривень	1012	12,3	96,3	903,4

Джерело: постанова КМУ № 557 від 03.06.2009 року «Про затвердження Державної цільової економічної програми підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на період до 2015 року».

Із поданих вище таблиць видно, що Програма була реальною і могла забезпечити на належному рівні розвиток сільськогосподарської обслуговуючої кооперації впродовж визначеного терміну. Саме тому у другому півріччі 2009 року було розпочато реалізацію заходів економічного стимулювання діяльності СОК. Відповідно до «Порядку використання у 2009 році коштів Стабілізаційного фонду для державної підтримки сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів», затвердженого постановою КМУ від 1 липня 2009 р. № 723, у 2009 році було виділено кошти на фінансову підтримку СОК для придбання сільськогосподарської техніки та/або технологічного обладнання. Фінансова підтримка надавалась державою кооперативу у розмірі 90% вартості зазначених техніки та/або технологічного обладнання за умови попередньої оплати кооперативом постачальнику не менше 10% їх вартості. У таблиці 1 чітко видно обсяги та джерела фінансування СОК на період 2009 – 2015 років. У таблиці 2 наводиться економічний ефект від реалізації урядової Програми [11].

Слід зазначити, що в 2009 році із запланованих 90 млн грн. державної фінансової допомоги СОК фактично було виділено 38,8% коштів, (35 млн грн.), а освоєно 75,7% виділених коштів. Таким чином фінансову підтримку отримали 47 сільськогосподарських обслуговуючих кооперативи у 16 областях України.

Надання державою фінансової підтримки СОК стало поштовхом для розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації, економічними важелем підтримки дрібних найменш захищених виробників сільгосппродукції, і їх кількість у 2009 році зросла на 30% порівняно з 2008 роком.

Однак у 2010 - 2011 роках розміри державної підтримки були мізерними, а пізніше було відмінено і саму Державну програму підтримки СОК.

Таким чином, непослідовність державної аграрної політики, її поверховість та недалекоглядність у даному випадку призвели до припинення розвитку СОК та збитковості селянських господарств населення, що в свою чергу стало причиною зменшення голів ВРХ, птиці, значно знизилися обсяги заготівлі овочів та молока від населення і таке інше.

Аналізуючи вищевикладене, можна зробити *висновок*, що надзвичайно важливим завданням для уряду України сьогодні є формування виваженої, науково обґрунтованої, конструктивної аграрної політики, яка б за своєю логікою та принципами не лише тримала курс на цивілізовану ринкову трансформацію економічної системи країни, але й була її провідною ланкою.

Практика України 2000-2010-х років переконливо показала, що без створення стабільної законодавчої бази АПК не може ефективно функціонувати.

Тому, держава в особі відповідних органів управління центрального та місцевого рівнів повинна забезпечувати основні функції з регулювання розвитку АПК, до яких належить: пріоритетне спрямування інвестицій у розвиток окремих аграрних галузей, регулювання земельних відносин, здійснення заходів щодо стабілізації продовольчого постачання, забезпечення підтримки пріоритетних галузей і сфер АПК через пряме бюджетне фінансування, механізм дотацій, цільове субсидювання, вироблення механізму формування державних замовлень та контрактів на поставку до державних ресурсів сільськогосподарської продукції та сировини, регулювання ціни на деякі види продовольства, визначення рівня орієнтовних закупівельних стартових цін і механізмів їх індексації відповідно до інфляційних процесів.

Метою державного регулювання агропромислового комплексу є забезпечення населення продуктами харчування, а також іншими товарами з сільськогосподарської сировини в поєднанні з вирішенням соціальних та економічних проблем галузі АПК.

Література

1. Основні показники економічного та соціального розвитку України. Електронний ресурс. Режим доступу: http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=38501/
2. Постанова КМУ від 15 серпня 2012 р. N 813 «Про затвердження Порядку та умов надання сільськогосподарським товаровиробникам державної підтримки у страхуванні сільськогосподарських культур шляхом здешевлення страхових платежів (премій) і переліку сільськогосподарських культур та видів страхових ризиків (продуктів), на які у 2012 році надається компенсація вартості страхових платежів (премій)» Електронний ресурс. Режим доступу: <http://document.ua/pro-zatverdzhennja-porjadku-ta-umov-nadannja-silskogospodars-doc111116.html>
3. Андрійчук В.Г., Зубець М.В., Юрчишин В.В. Сучасна аграрна політика: проблемні аспекти. – К.: Аграрна наука, 2005. – 140 с.
4. Закон України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року»//Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 1. –Ст.17.

5. Основи аграрної економіки: Підручник // В.П.Галушко, Гвідо Ван Хуленбрук, О.А.Ковтун та ін. – К.: Вища освіта, 2003. – 399 с.
6. УАК: Аграрний "мізер" Держбюджету-2013. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://agroconf.org/content/uak-agrarniy-mizer-derzhbyudzhetu-2013>.
7. Жулканич Н. М. Перспективи реалізації новітньої державної аграрної політики України. Електронний ресурс. Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/portal/natural/nvuu/Ist/2008_21/011.htm.
8. Бюджет 2013 року знову зменшує видатки. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.zerno.org.ua/41>
9. Розвиток сільських територій України. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2006. – 740 с.
10. Дем'яненко С. А. Яка аграрна політика потрібна Україні? // Дзеркало тижня. – № 17 (492). – 2004. – 30 квітня-15 травня.
11. «Про затвердження Державної цільової економічної програми підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на період до 2015 року». Постанова КМУ від 3 червня 2009 р. № 557 . Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/557-2009-%D0%BF>
12. Агропромисловий комплекс України: стан та перспективи розвитку (1990-2000)/ За ред. П.Т.Саблука, М.Я.Дем'яненка, М.Ф.Кропивка. – К.: Інститут аграрної економіки УААН, 1999. – 335 с.
13. Гайдуцький П.І. Аграрна реформа: міфи й істина / Економіка АПК. – 2004. – № 1. – С.3-
14. Гайдуцький П.І. Україні потрібна нова аграрна політика // Економіка АПК. – 2005. – № 10. – С.3-7.
15. Геєць В.М. Перспективи аграрних трансформацій та їх вплив на розвиток подій в економіці України. / Економіка АПК. – 2006. – № 7. – С.11-14.
16. Каденюк О. Аграрна історія України. – Кам'янець-Подільський: Абетка, 2005. – 300 с.; Каденюк О.С. Аграрна реформа в Україні: науковий аспект. – К. – Кам'янець-Подільський, 1996.
17. Кириленко І.Г. Аграрний сектор України: уроки, завдання/ Економіка АПК. – 2004. – № 1. – С.3-11.
18. Онищенко О. Нові форми господарювання та їх результативність у сільськогосподарському виробництві Словаччини// Економіка України. – 2002. – № 1. – С.60-65.; Онищенко О.М. Особливості сучасних земельних відносин в Україні/ Економіка України. – 2001. - № 4. – С.56-62.; Онищенко О.М., Юрчишин В.В. Сільське господарство, село і селянство України у дзеркалі пострадянської аграрної політики./ Економіка України. – 2006. – № 1. – С.4-13;
19. Прибиткова І.М. Основи демографії: Посібник для студентів гуманітарних і суспільних факультетів вищих навчальних закладів. – К.: Арттек, 1997. – 256 с.

20. Рябоконт В.П. Відродження українського села – пріоритетний напрям аграрної політики держави// Економіка АПК. – 2007. – № 12. – С.3-7; Саблук П.Т. Розвиток земельних відносин в Україні. – К., ННЦ ІАЕ, 2006. – 396 с.; Саблук П.Т. Розвиток сільських територій в контексті забезпечення економічної стабільності держави / Економіка АПК. – 2005. – №11. – С.4-12.

21. Саблук П.Т. Аграрна економіка і політика в Україні: підсумки минулого та погляд у майбутнє. Науково-популярні нариси у трьох томах. Т.1. Економіка періоду диктатури влади. – К.: Інститут аграрної економіки, 2001. – 432 с.

22. Юрчишин В.В. Від антиполітики – до глибокої кризи аграрної політики// Віче. – 2003. – № 11. – С.54-59; Юрчишин В.В. Концептуальні основи розробки новітньої аграрної політики та її реалізації // Економіка АПК. 2003. – № 8. – С.3-8.; Юрчишин В.В. Формування і системна розбудова новітньої державної аграрної політики// Економіка України. -2007. – № 10. – С.4-14.

23. Юрчишин В.В. Деякі узагальнення і проблеми сучасної аграрної політики / Економіка АПК. – 2007. – № 4. – С.3-12.

Summary

The role of the state in the implementation of agrarian reform is defined. Theoretical principles of effectiveness the governance management of agricultural sector of the economy that involve the development of government long-term goals, policies, attitudes, orientations, activities are considered. Strategic factors of internal and external environment are analyzed. Economic evaluation the development of agricultural sector and failures and shortcomings of the government in the implementation of agrarian reforms are considered in the article. Strategy of transforming organizational and legal forms of business is grounded. Directions of improvement the governance management of agricultural sector are determined.

Key words: *strategic factors of agricultural sector, modern agriculture policy, the effectiveness of government management of agricultural sector, government programs of rural development.*

Рецензент – к.е.н., доцент Батюк Б.Б.